

POSTANOWIENIE

31 marca 2026 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Monika Koba

na posiedzeniu niejawnym 31 marca 2026 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa J.G.
przeciwko Bank w W.
o zapłatę i ustalenie,
na skutek skargi kasacyjnej Bank w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z 7 marca 2024 r., I ACa 925/23,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 2734 (dwa tysiące siedemset trzydzieści cztery) złote tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia pozwanemu odpisu niniejszego postanowienia do dnia zapłaty.**

[A.T.]

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 11 stycznia 2023 r. Sąd Okręgowy w Bydgoszczy zasądził od pozwanego Bank w W. na rzecz powoda J.G. kwotę 26 060,30 zł oraz kwotę 24 500,38 CHF z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od 14 kwietnia 2022 r. do dnia zapłaty i ustalił nieistnienie pomiędzy stronami stosunku prawnego

wynikającego z umowy kredytu zawartej 11 września 2008 r. oraz orzekł o kosztach procesu.

Wyrokiem z 7 marca 2024 r. Sąd Apelacyjny w Gdańsku oddalił apelację pozwanego od tego rozstrzygnięcia i orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego.

Orzeczenie to zostało zaskarżone skargą kasacyjną przez pozwanego. Skarżący we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powołał się na przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.

Jego zdaniem w sprawie występują istotne zagadnienia prawne związane z wykładnią art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c. w zw. z art. 4 ust. 2 Dyrektywy 93/13 z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej: „Dyrektywa”) oraz art. 385² § 2 k.c. w zw. z motywem 21 tej Dyrektywy, sprowadzające się do odpowiedzi na pytania:

1. „Czy w przypadku uznania w wyniku kontroli incydentalnej obecnych w umowie o kredyt indeksowany klauzul *spreadowych* nieokreślających głównego przedmiotu umowy, za niedozwolone (nieuczciwe) warunki umowne, prawidłowym jest uznanie umowy za nieważną w całości, skoro klauzule ryzyka walutowego określające – zgodnie z jednolitym orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: „TSUE”) – główny przedmiot tej umowy, nie stanowią niedozwolonych (nieuczciwych) warunków umownych?”;
2. „Czy w przypadku uznania w wyniku kontroli incydentalnej obecnych w umowie o kredyt indeksowany do waluty obcej klauzul odnoszących się do indeksacji kredytu kursem waluty obcej za niedozwolone (nieuczciwe) warunki umowne i w konsekwencji przyjęcia upadku umowy jako konsekwencji wyeliminowania z niej mechanizmu indeksacji, kierując się zasadą utrzymania umowy w mocy oraz mając na uwadze postulat przywrócenia sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej znajdowałby się on w przypadku braku nieuczciwych warunków umownych, prawidłowe jest odwołanie się, jako do podstawy dla określenia oprocentowania zobowiązań kredytowych wyrażonych w walucie polskiej, do stawki referencyjnej WIBOR, skoro w umowie wiążącej strony stawka ta występuje

i jest ona definiowana jako odnosząca się do kredytów nieindeksowanych, wyrażonych w walucie polskiej?”;

a także związane z wykładnią art. 69 ust. 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (dalej: „p. b.”), sprowadzające się do odpowiedzi na pytanie:

3. „Czy wobec umożliwienia kredytobiorcom posiadającym kredyty denominowane lub indeksowane do waluty innej niż waluta polska dokonywania spłaty rat kapitałowo-odsetkowych oraz dokonywania przedterminowej spłaty pełnej lub częściowej kwoty kredytu bezpośrednio w tej walucie na podstawie art. 69 ust. 3 p. b., wzięwszy pod uwagę aksjomat racjonalności krajowego ustawodawcy, uzasadnione jest przyjęcie, że kredyty denominowane lub indeksowane do waluty innej niż waluta polska są kredytami udzielonymi w złotych polskich, skoro dokonanie przez kredytobiorcę spłaty raty kapitałowo-odsetkowej albo dokonanie przedterminowej spłaty pełnej lub częściowej kwoty kredytu bezpośrednio w walucie, do której denominowany lub indeksowany jest kredyt, prowadzi do skutecznego spełnienia świadczenia wynikającego ze stosunku zobowiązaniowego w postaci umowy kredytu albo zaspokojenia wierzyciela w osobie kredytodawcy, bez konieczności dokonywania jakichkolwiek przeliczeń bądź innych operacji walutowych wpłacanych przez kredytobiorcę środków w walucie innej niż waluta krajowa”?

Ponadto zdaniem skarżącego istnieje potrzeba wykładni art. 4 ust. 2 i art. 6 ust. 1 Dyrektywy, art. 65 k.c., art. 354 k.c., art. 358 § 2 k.c., art. 385¹ k.c., art. 385² k.c. art. 69 ust. 3 p.b. oraz art. 189 k.p.c. budzących poważne wątpliwości i wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów.

Powód w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniósł o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżącego, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy

przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze kasacyjnej okoliczności uzasadniające jej przyjęcie do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie. Cel wymagania określonego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty tylko przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie jest jego rolą usuwanie błędów w zakresie wykładni i stosowania prawa w każdej indywidualnej sprawie.

W judykaturze Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że wskazanie przyczyny określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. nakłada na skarżącego obowiązek przedstawienia zagadnienia o charakterze abstrakcyjnym wraz z argumentami prowadzącymi do rozbieżnych ocen prawnych, wykazania, że nie zostało ono rozstrzygnięte w dotychczasowym orzecznictwie, a wyjaśnienie go ma istotne znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia tej konkretnej sprawy, ale także innych podobnych spraw, przyczyniając się do rozwoju prawa (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11 i z 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151).

Oparcie natomiast wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na tym, że istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo że budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć. Nie istnieje przy tym istotne zagadnienie prawne ani potrzeba wykładni przepisów prawa, jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii tego zagadnienia oraz wykładni przepisów i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (zob. m. in. postanowienia

Sądu Najwyższego z 17 marca 2015 r., I PK 4/15, niepubl.; z 23 kwietnia 2015 r., I CSK 691/14, niepubl.; i z 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08, niepubl.).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania mimo wielowątkowości poruszonych w nim zagadnień i obszerności argumentacji, nie spełnia tych wymagań. Problematyka, na którą wskazuje skarżący, była bowiem wielokrotnie przedmiotem wypowiedzi w nowszym orzecznictwie Sądu Najwyższego, ukształtowanym pod wpływem orzecznictwa TSUE – w odniesieniu do zbliżonych treścią umów kredytowych indeksowanych do franka szwajcarskiego - a pozwany przekonująco nie wykazał, by istniała potrzeba ponownej wypowiedzi Sądu Najwyższego w tym przedmiocie.

Przyjęcia skargi do rozpoznania nie uzasadnia sygnalizowana przez skarżącego potrzeba wykładni art. 4 ust. 2 i art. 6 ust. 1 Dyrektywy, art. 65 k.c., art. 358 § 2 k.c., art. 354 k.c., art. 385¹ k.c., art. 385² k.c., art. 69 ust. 3 p.b. Sprowadza się ona do poszukiwania odpowiedzi na pytanie, czy wobec wyodrębnienia w orzecznictwie TSUE w ramach konstrukcji umowy kredytu indeksowanego do franka szwajcarskiego klauzul ryzyka walutowego oraz klauzul *spreadowych* i przyjęcia, że klauzule ryzyka walutowego określają główny przedmiot umowy kredytu, a zatem nie są poddawane ocenie przez pryzmat nieuczciwego (niedozwolonego) charakteru tych klauzul, przy stwierdzeniu przez sąd przeprowadzający badanie, że zostały one w konkretnej umowie kredytowej sporządzone w jasny i zrozumiały sposób, przy jednoczesnym ustaleniu, że obecne w umowie klauzule *spreadowe* stanowią nieuczciwe (niedozwolone) warunki umowne, sąd może wyeliminować z umowy obie klauzule, zaś w przypadku odpowiedzi negatywnej władny jest odwołać się w ramach procesu stosowania prawa – w miejsce uznawanych za nieuczciwe postanowień umownych do art. 69 ust. 3 p.b., wykładni oświadczeń woli (art. 65 k.c.) albo art. 358 § 2 k.c.

Przed wszystkim skarżący nie wykazał związku tak sformułowanych wątpliwości wykładniczych z podstawą faktyczną rozstrzygnięcia. W okolicznościach sprawy Sady *meriti* zakwestionowały bowiem nie tylko klauzule przeliczeniowe, ale także nie dopełnienie przez pozwanego obowiązków informacyjnych w zakresie ekspozycji kredytobiorcy na nieograniczone ryzyko walutowe (klauzula ryzyka walutowego) przyjmując, że nie zostały one

sformułowane w sposób jednoznaczny, a obowiązek informacyjny nie został w tym zakresie prawidłowo zrealizowany. Konstruowanie zatem zagadnienia odnoszącego się wyłącznie do klauzuli *spreadowej przy* przyjęciu, że klauzula ryzyka walutowego nie podlega badaniu, jako sformułowana jednoznacznie, nie pozostaje w bezpośrednim związku z okolicznościami sprawy, w której wniesiono skargę. Wymagały w niej bowiem rozważenia skutki abuzywności całego mechanizmu indeksacji, a nie jedynie klauzul *spreadowych*.

Podkreślenia wymaga, że w odniesieniu do abuzywności klauzul ryzyka walutowego istotne jest udzielenie kredytobiorcy informacji, która umożliwiła by mu rozeznanie, jak duże jest ryzyko wzrostu kursu CHF do PLN i w jakich proporcjach wzrost ten może nastąpić, uwzględniając wieloletni z reguły okres związania stron umową, a tym samym, czy był w stanie ocenić wysokość swojego zobowiązania, a co za tym idzie ryzyko ekonomiczne związane z zawarciem umowy w sytuacji silnej deprecjacji waluty krajowej w stosunku do CHF. Nie jest wystarczające deklaratywne oświadczenie przez konsumenta, że został poinformowany o ryzyku walutowym i akceptuje to ryzyko, a ciężar udowodnienia, że konsument otrzymał niezbędne informacje pozwalające mu na oszacowanie wysokości jego potencjalnego zobowiązania spoczywa na przedsiębiorcy (zob. m.in. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 20 września 2017 r., C 186/16, R. P. *Andriciuc i in. przeciwko Banca Românească SA*; z 20 września 2018 r., C-51/17 *OTP Bank Nyrt. I OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt. przeciwko Teréz Ilyés i Emilowi Kissowi*; z 14 marca 2019 r., C-118/17, *Dunai przeciwko ERSTE Bank Hungary Zrt.*; z 10 czerwca 2021 r., C-776/19-782/19 *VB i inni przeciwko BNP Paribas Personal Finance SA oraz AV i in. przeciwko BNP Paribas Personal Finance SA, Procureur de la République* oraz wyroki Sądu Najwyższego z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18, niepubl., z 24 lutego 2022 r., II CSKP 45/22.; i z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22, niepubl.).

Stawianie zatem przez skarżącego tezy, że klauzule ryzyka walutowego zostały w umowie kredytowej łączącej strony sformułowane w sposób jasny i zrozumiały odrywa się od wiążącej Sąd Najwyższy w postępowaniu kasacyjnym podstawy faktycznej zaskarżonego orzeczenia. W konsekwencji nieadekwatne do okoliczności sprawy jest rozstrzygnięcie problemu dotyczącego konsekwencji

stwierdzenia abuzywności jedynie klauzuli kursowej dla całego mechanizmu waloryzacji przewidzianego w umowie i badanie w tym kontekście możliwości utrzymania umowy w mocy.

Ponadto, w aktualnym orzecznictwie TSUE rozróżnia się abuzywność postanowień dotyczących kryteriów przeliczania waluty krajowej na walutę indeksacji (klauzule kursowe, *spreadowe*), od klauzul ryzyka walutowego, dotyczących obciążenia konsumenta negatywnymi następstwami deprecjacji waluty krajowej, jako kompensata za korzystniejszą stopę procentową (zob. m.in. wyroki z 20 września 2017 r., C- 186/16, *Ruxandra Andruț i in. Banca Românească*; z 22 lutego 2018 r., C-119/17; z 20 września 2018 r., C – 51/17, *OTP Bank Nyrt. I in. przeciwko Terez Illyez i in.*).

W nowszym orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono natomiast, że klauzula ryzyka walutowego nie może funkcjonować bez klauzuli kursowej określającej przeliczenie zobowiązań stron celem ustalenia wysokości ich świadczenia. Z kolei klauzula *spreadowa* nie ma racji bytu w umowie, w której nie zastosowano mechanizmu indeksacji i wynikającej z niego narażenia konsumenta na ryzyko kursowe. W konsekwencji stwierdzono, że klauzule przeliczeniowe i klauzule ryzyka walutowego składające się na przyjęty w umowach kredytowych mechanizm waloryzacji - są ze sobą ściśle powiązane, a ich rozszczepienie jest zabiegiem sztucznym (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18, OSP 2021, z. 2, poz. 7; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, z. B, poz. 20; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, niepubl.; z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22, niepubl.; z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, niepubl.; z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22, niepubl.; z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22, niepubl.; i z 18 kwietnia 2023 r., II CSKP 1511/22, niepubl.).

Przyjęcia skargi do rozpoznania nie uzasadniają także sformułowane przez skarżącego zagadnienia prawne koncentrujące się na konsekwencjach stwierdzenia w umowie klauzul abuzywnych i możliwości jej utrzymania w mocy.

W judykaturze Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, że w przypadku, gdy eliminacja niedozwolonego postanowienia umownego doprowadzi do takiej deformacji umowy, że na podstawie pozostałej jej treści nie da się odtworzyć praw i obowiązków stron, to nie można przyjąć, że strony są związane pozostałą częścią

umowy. Umowa będzie dotknięta nieważnością, gdy bez abuzywnych postanowień jej obowiązywanie nie jest możliwe w świetle prawa krajowego i nie zaszyły przesłanki umożliwiające zastosowanie regulacji zastępczej, a konsument postanowień abuzywnych nie potwierdził, nie udzielając następnie świadomej i wolnej zgody na te klauzule i tym samym odmawiając przywrócenia im skuteczności z mocą wsteczną.

Dotyczy to sytuacji, gdy określenie wysokości należności obciążającej kredytobiorcę w umowie kredytu powiązanej z walutą obcą z odwołaniem do tabel kursowych ustalanych jednostronnie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów oznaczania kursu waluty obcej, jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron umowy kredytu. Takie postanowienia są niedopuszczalne, jako kształtujące prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy, a ich bezskuteczność – niezależnie od dalszych postanowień umowy, w tym wyrażających ryzyko walutowe – może prowadzić do upadku umowy w całości (zob. m.in. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56 ; wyroki Sądu Najwyższego z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; z 16 września 2021 r., I CSKP 166/21; z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22, niepubl.; z 9 września 2022 r., II CSKP 794/22, niepubl. oraz postanowienie Sądu Najwyższego z 27 kwietnia 2023 r., I CSK 3629/22, niepubl.).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest także pogląd, że niedopuszczalne jest przekształcenie kredytu powiązanego z walutą obcą w kredyt złotowy oprocentowany stawką LIBOR lub WIBOR. Wyeliminowanie bowiem ryzyka kursowego, charakterystycznego dla umowy kredytu powiązanego z walutą obcą, byłoby równoznaczne z tak daleko idącą modyfikacją umowy, że umowę taką należałoby uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, co prowadzi do wniosku, że po wyeliminowaniu tego rodzaju klauzul utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe, co przemawia za jej całkowitą nieważnością (zob. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r.,

V CSK 382/18, OSNC – ZD 2021, nr 2, poz. 20; z 24 lutego 2022 r., II CSKP 45/22, niepubl.; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, niepubl.; z 13 maja 2022 r., II CSKP 405/22 i II CSKP 293/22, niepubl.; z 27 maja 2022 r., II CSKP 395/22, niepubl.; i z 24 czerwca 2022 r., II CSKP 10/22, niepubl.)

W ugruntowanym orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest także pogląd, że nie jest możliwe – wbrew woli konsumenta – zastąpienie niedozwolonego postanowienia umownego odsyłającego do kursu waluty wynikającego z tabeli bankowej odwołaniem do kursu średniego ustalanego przez NBP względnie kursu rynkowego waluty (zob. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z 23 sierpnia 2022 r., I CSK 1669/22, niepubl.; wyroki Sądu Najwyższego z 24 lutego 2022 r., II CSKP 45/22; z 10 maja 2022 r., II CSKP 163/22, II CSKP 285/22 i II CSKP 382/22, niepubl.; z 19 maja 2022 r., II CSKP 985/22; i z 20 maja 2022 r., II CSKP 403/22, niepubl.).

Przyjęcia skargi do rozpoznania nie uzasadnia także zagadnienie związane z wykładnią art. 69 ust. 3 p.b.

Po pierwsze, w orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, że kredyty indeksowane do franka szwajcarskiego są kredytami udzielonymi w walucie polskiej. Można wyróżnić trzy rodzaje kredytów, w których występuje waluta obca: indeksowany, denominowany i walutowy. W kredycie indeksowanym kwota kredytu jest podana w walucie krajowej i w tej walucie zostaje wypłacona, ale zostaje przeliczona na walutę obcą według klauzuli umownej opartej również na kursie kupna tej waluty obowiązującym w dniu uruchomienia kredytu, przy czym spłata kredytu następuje w walucie krajowej. W kredycie denominowanym kwota kredytu jest wyrażona w walucie obcej, a zostaje wypłacona w walucie krajowej według klauzuli umownej opartej na kursie kupna waluty obcej obowiązującym w dniu uruchomienia kredytu, raty kredytu są ustalone w walucie obcej, zaś spłata następuje w walucie krajowej według kursu sprzedaży waluty obcej obowiązującego w banku kredytującym. Z kolei w kredycie walutowym kwota kredytu jest wyrażona w walucie obcej, wypłata kredytu i jego spłata również jest dokonywana w tej walucie. Tylko w tym ostatnim wypadku roszczenie kredytobiorcy w stosunku do kredytodawcy jest wyrażone w walucie obcej, tj. kredytobiorca może żądać od kredytodawcy wypłaty kwoty kredytu w walucie obcej. W dwóch

pozostałych wypadkach żądanie kredytobiorcy w stosunku do kredytodawcy w zakresie spełnienia świadczenia dotyczy wyłącznie waluty krajowej. Waluta obca nie jest w tych przypadkach walutą udzielenia kredytu, a jest jedynie wykorzystywana jako umowny instrument waloryzacji świadczeń stron w kredycie, którego walutą jest złoty (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 29 października 2019 r., IV CSK 309/18 i z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18).

Po drugie, w utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego wykluczono możliwość wypełnienia luki w umowie po wyeliminowaniu z niej postanowień abuzywnych przez odwołanie do art. 69 ust. 3 p.b. Przyjęto, że wejście w życie ustawy z 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2011, nr 165, poz. 984 dalej: „ustawa *antyspreadowa*”) nie pozwala w pełni wyeliminować z umowy postanowień zawierających niejasne reguły przeliczania należności kredytowych.

Łącząca strony umowa kredytu z 11 września 2008 r. została zawarta przed zmianą Prawa Bankowego ustawą *antyspreadową*. Sankcje będące konsekwencją abuzywności postanowień umownych działają ze skutkiem *ex tunc*, co oznacza, że zdarzenia o charakterze następczym w stosunku do daty zawarcia umowy – z wyjątkiem woli konsumenta – pozostają bez znaczenia dla stwierdzenia abuzywności postanowień umowy. O tym bowiem czy postanowienie jest niedozwolone decydują okoliczności z chwili zawarcia umowy (zob. m.in. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2 oraz orzecznictwo TSUE przytoczone w jej uzasadnieniu). Ponadto ustawa *antyspreadowa* nie zawiera przepisów o charakterze dyspozytywnym, które mogłyby zastąpić nieuczciwe klauzule zawarte w umowach kredytowych. Nie stwarza też podstawy do formułowania przez kredytobiorców roszczeń przeciwko bankom o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli o zmianę postanowień umowy od chwili jej zawarcia, a umożliwia jedynie dokonanie zmiany postanowień umowy dotyczących sposobu waloryzacji niespłaconych rat na przyszłość. Nie oznacza to jednak, że nakłada na nich obowiązek zachowania takiej formy spłaty albo wyłącza możliwość zgłoszenia roszczeń powstałych na gruncie umów niespełniających wymagań stawianych umowom kredytowym w stosunkach z konsumentami lub też zmienia charakter

udzielonego kredytu na walutowy (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 13 maja 2022 r., II CSKP 405/22, niepubl. i z 28 lipca 2023 r., I CSK 611/22, niepubl.).

Możliwości usunięcia luki w umowach kredytowych nie stwarza także - z przyczyn wyżej podniesionych - art. 358 § 2 k.c. wprowadzony do kodeksu cywilnego z dniem 24 stycznia 2009 r. ustawą z dnia 23 października 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz ustawy – Prawo dewizowe, Dz.U. z 2008 r., Nr 228, poz. 1506). Nie znajduje on bowiem zastosowania do umów, w których kwota zobowiązania została wyrażona w walucie polskiej (art. 358 § 2 w zw. z art. 358 § 1 k.c.), a taka jest istota kredytu indeksowanego do franka szwajcarskiego, w którym waluta obca była miernikiem wartości a nie przedmiotem zobowiązania.

Nie można też dokonać wykładni umów kredytowych na podstawie art. 65 § 2 k.c., już po usunięciu z nich postanowień abuzywnych, w celu ustalenia zgodnego celu i zamiaru stron co do sposobu ustalenia kursu CHF. Sprowadzałoby się to bowiem do zmiany treści klauzuli indeksacyjnej, prowadząc do zmiany jej rozumienia przez wprowadzenie odesłania do wartości rynkowej CHF. Dla rozstrzygnięcia o utrzymaniu umowy w mocy nieadekwatne jest odwoływanie się do hipotetycznej woli stron, groziłoby to bowiem ryzykiem dalszego pogorszenia sytuacji strony dotkniętej nadużyciem, gdyby strona, która narzuciła niedozwolone postanowienie umowne wywodziła, że nie zawarłaby umowy z jego pominięciem.

Zgodnie z orzecznictwem TSUE art. 5 i 6 Dyrektywy należy bowiem interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie temu, by sąd krajowy, który stwierdził nieuczciwy charakter warunku umowy dokonał wykładni tego warunku w celu złagodzenia jego nieuczciwego charakteru, nawet jeśli taka wykładnia odpowiadałaby wspólnej woli stron. W konsekwencji art. 6 ust. 1 Dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że niezgodny z tym artykułem jest przepis prawa krajowego dający sądowi możliwość uzupełnienia umowy przez zmianę treści owego warunku. Możliwość taka istniałaby tylko w przypadku, gdyby stwierdzenie nieważności nieuczciwego warunku zobowiązywało sąd do unieważnienia umowy w całości, narażając tym samym konsumenta na szczególnie niekorzystne konsekwencje. Ponadto, sąd krajowy jest zobowiązany do stwierdzenia nieuczciwego charakteru warunku umowy zawartej między

przedsiębiorcą a konsumentem, nawet jeśli warunek ten został zmieniony przez strony w drodze umowy, chyba że konsument poprzez zmianę nieuczciwego warunku zrezygnował z przywrócenia mu sytuacji, w jakiej znajdowałby się w braku tego warunku (zob. wyroki TSUE z 18 listopada 2021 r. C – 212/20, M.P., B.P. przeciwko „A” i z 29 kwietnia 2021 r., C – 19/20, Bank BPH).

Nie jest także możliwe zarządzenie lukom wynikającym z usunięcia nieuczciwego warunku zawartego w umowie kredytowej przez zastosowanie przepisów prawa krajowego, które mogłyby mieć zastosowanie do umowy tylko odpowiednio lub przez analogię i które odzwierciedlają regułę obowiązującą w krajowym prawie zobowiązań (zob. wyrok TSUE z 16 marca 2023 r., C-6/22, M.B.,U.B.,M.B. przeciwko X S.A.). Takie rozwiązanie stałoby w sprzeczności z celami prewencyjnymi Dyrektywy w postaci zniechęcenia przedsiębiorców do wykorzystywania w zawieranych umowach nieuczciwych postanowień umownych (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 24 października 2018 r., II CSK 632/17, niepubl. i z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18; postanowienia Sądu Najwyższego z 12 września 2023 r., I CSK 5858/22 i I CSK 5941/22, niepubl.; zob. także wyrok TSUE z 8 września 2022 r., C-80/21, C-81/21, C-82/21).

Stwierdzenie nieważności umowy mieści się przy tym w zakresie sankcji, jaką Dyrektywa 93/13 przewiduje w związku z wykorzystywaniem przez przedsiębiorcę nieuczciwych postanowień umownych. Uzupełnienie umowy przez sąd i dokonanie zmiany treści abuzywnego postanowienia mogłoby zagrażać realizacji długoterminowego celu ustanowionego w art. 7 Dyrektywy, prowadząc do wyeliminowania zniechęcającego skutku wywieranego na przedsiębiorców przez zwykły brak stosowania takich warunków wobec konsumentów. Byliby oni w ten sposób zachęceni do stosowania nieuczciwych warunków, wiedząc, że nawet gdyby miały być one uznane za bezskuteczne, to umowa mogłaby zostać uzupełniona w niezbędnym zakresie przez sąd krajowy, co pozostałoby bez wpływu na jej ważność i bez istotnego uszczerbku dla ich interesów (zob. m.in. wyroki TSUE z 14 czerwca 2012 r., C-618/10 *Banco Español de Crédito SA*; z 30 kwietnia 2014 r., C 26-13, *Árpád Kásler, Hajnalka Káslernè Rábai przeciwko OTP Jelzálogbank Zrt*; z 26 marca 2019 r., C-70/17 i C-179/17, *Abanca Corporación Bancaria SA i Bankia SA* oraz wyrok Sądu Najwyższego z 27 listopada 2019 r.,

II CSK 483/18).

Przyjęcia skargi do rozpoznania nie uzasadnia także sygnalizowana przez skarżącego potrzeba wykładni art. 189 k.p.c. W orzecnictwie Sądu Najwyższego wielokrotnie wyjaśniano, że interes prawny - o którym mowa w art. 189 k.p.c. - należy postrzegać elastycznie, z uwzględnieniem celowościowej wykładni tego pojęcia, szeroko pojmowanego dostępu do sądów oraz konkretnych okoliczności sprawy. Powód zachowuje interes prawny w zgłoszeniu powództwa o ustalenie nieistnienia (nieważności) stosunku prawnego, jeżeli mimo przysługującego mu powództwa o świadczenie na podstawie spornego stosunku prawnego ze stosunku tego wynikają inne, dalej idące skutki, których dochodzenie w drodze powództwa o zapłatę nie jest możliwe lub aktualne. W takich stanach faktycznych jedynie powództwo o ustalenie nieistnienia tego stosunku prawnego – z uwzględnieniem procesowych skutków wyroku o ustalenie, w szczególności granic prawomocności materialnej - może w pełny sposób zaspokoić interes prawny powoda, zapobiec potencjalnym sporom między stronami na przyszłość, a zatem w definitywny sposób rozstrzygnąć niepewną sytuację prawną związaną ze spornym stosunkiem prawnym (zob. m.in. uzasadnienie uchwał Sądu Najwyższego z 17 grudnia 1993 r., III CZP 171/93, OSNCP 1994, nr 7-8, poz. 149 i z 20 października 2015 r., III CZP 27/15, OSNC 2016, nr 3, poz. 31 oraz wyroki Sądu Najwyższego z 2 lipca 2015 r., V CSK 640/14, niepubl.; z 2 lutego 2006 r., II CK 395/05, niepubl.; z 25 lutego 2022 r., II CSKP 87/22, niepubl.; i z 23 kwietnia 2021 r., II CSK 9/21, niepubl.).

Sąd Najwyższy wyjaśniał także, że ocena, czy powodowi przysługuje interes prawny w wytoczeniu powództwa o ustalenie, mimo możliwości zgłoszenia powództwa o świadczenie powinien być oceniany w okolicznościach konkretnej sprawy. Możliwość dochodzenia roszczenia o zwrot zapłaconych rat kredytu nie eliminuje interesu prawnego w żądaniu ustalenia nieistnienia stosunku prawnego w związku z nieważnością umowy kredytu. Wyrok zasądzający świadczenie restytucyjne na rzecz kredytobiorcy nie rozstrzygałby bowiem – ze skutkiem wynikającym z art. 365 § 1 k.p.c. – czy stosunek kredytu został ważnie zawiązany (zob. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z 28 lipca 2023 r., II CSKP 611/22, niepubl.; postanowienie Sądu Najwyższego z 28 lipca 2023 r., I CSK 4275/22, niepubl.).

Skarżący nie wykazał także potrzeby ponownego badania kryteriów zastosowania w sprawach kredytów frankowych art. 189 k.p.c. Było to konieczne, w orzecznictwie Sądu Najwyższego powszechnie dopuszcza się bowiem wystąpienie z żądaniem ustalenia nieistnienia stosunku kredytu ze względu na nieważność umowy kredytu (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 10 maja 2022 r., II CSKP 163/22, niepubl.; z 20 czerwca 2022 r., II CSKP 701/22, niepubl. i z 28 lipca 2023 r., I CSK 611/22; zob. także uchwały Sądu Najwyższego z 23 września 2020 r., III CZP 57/10, OSNC 2011, nr 2, poz. 14 i z 15 września 2020 r., III CZP 87/19, OSNC 2021 r., nr 2, poz. 11 oraz wyrok Sądu Najwyższego z 6 listopada 2015 r., II CSK 56/15).

Z tych względów - na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. - Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

O kosztach postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 oraz art. 98 § 1¹ k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2023, poz. 1964, ze zm.).

Monika Koba

[A.T.]

[SOP]